

УДК 811.161.1'373.7

Ірина Єременко, кандидат філологічних наук,
доцент кафедри російської філології
Львівського національного університету імені Івана Франка

ОБ'ЄКТ ФРАЗЕОЛОГІЇ ТА КРИТЕРІЇ ВИОКРЕМЛЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ЯК ПРЕДМЕТ РЕФЛЕКСІЇ

В статті розглядається питання про об'єкт фразеології сучасної російської мови, осмислюються критерії виділення фразеологічних одиниць (ФО). При цьому особлива увага приділяється "широкому" розумінню фразеології, що включає до свого складу ідіоматику, фразеоматику та пареміологію. Такий підхід дозволяє найбільш детально досліджувати своєрідність будь-якого ідіолекту на фразеологічному рівні.

Ключові слова: фразеологія, фразеологічна одиниця, фразеологічна система, ідіоматика (ідіома), фразеоматика (фразема), пареміологія (паремія).

Лит. 8.

Ирина Еременко, кандидат филологических наук,
доцент кафедры русской филологии
Львовского национального университета имени Ивана Франко

ОБЪЕКТ ФРАЗЕОЛОГИИ И КРИТЕРИИ ВЫДЕЛЕНИЯ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ КАК ПРЕДМЕТ РЕФЛЕКСИИ

В статье рассматривается вопрос об объекте фразеологии современного русского языка, осмысляются критерии выделения фразеологических единиц (ФЕ). При этом особое внимание уделяется "широкому" пониманию фразеологии, объединяющей в своем составе идиоматику, фразеоматику и паремологию. Такой подход позволяет максимально глубоко исследовать своеобразие любого идиолекта на фразеологическом уровне.

Ключевые слова: фразеология, фразеологическая единица, фразеологическая система, идиоматика (идиома), фразеоматика (фразема), паремология (паремия).

Iryna Eremenko, Ph.D. (Philology) Docent of Russian Philology Department
Lviv National University
by I. Franko

THE OBJECT OF PHRASEOLOGY AND THE CRITERIA FOR SELECTION OF PHRASEOLOGICAL UNITS AS THE SUBJECT OF REFLECTION

The article deals with the subject of modern Russian phraseology, the criteria of phraseological units (PhU) are conceptualized. Special attention is given to a "broad" understanding of phraseology that includes an idiomatics, phraseomatics and paremiology. This approach allows to explore the uniqueness of any idiolect on the phraseological level.

Keywords: phraseology, phraseological units, phraseological system, idiomatics (idiom) phraseomatics (phraseological unit), paremiology (proverb).

Постановка проблеми. Активний розвиток досліджень у галузі фразеології в російській лінгвістиці призвів до утворення різних напрямів і шкіл, які абсолютно по-різному вирішують проблеми мовного статусу фразеологічної одиниці (ФО), предмету й об'єму фразеології, типології фразеологізмів тощо.

Подібна розбіжність у поглядах учених пояснюється складністю фразеологізму як категоріальної мовної одиниці. Проте, на думку ряду лінгвістів, різні підходи до основних проблем фразеології не є неприйнятними. Це цілком закономірне явище, що збагачує науковий прогрес і приносить позитивні результати. Адже

суперечності "фразеологізмів, як і суперечності будь-якого мовного рівня, є частковими проявами однієї з найзагальніших закономірностей діалектики – єдності і боротьби протилежностей як основного чинника розвитку" [4, 5].

Мета представленої рефлексії полягає в обґрунтуванні одного з варіантів даної проблеми, яка на сьогодні не отримала ще свого однозначного вирішення.

Виклад основного матеріалу. Предметом дослідження фразеології продовжують залишатися такі важливі проблеми, як уточнення класифікації фразеологізмів, визначення місця фразеології в мовній системі; співвідношення ФО і їх компонентів зі словом і словосполученням,

з'ясування відношення фразеологізму до мови і мовлення, а також визначення місця фразеології в мовній системі.

У сучасній науковій літературі з фразеології наводиться близько двадцяти різних критеріїв виділення ФО. При цьому переважна більшість досліджень цілком обґрунтовано визнають, що немає і не може бути однієї загальної ознаки, властивої всім типам ФО. Жодний з окремо узятих критеріїв, яким би значним він не був – ні “відтворюваність” (В.В. Виноградов), ні “ідіоматичність” (А.І. Смирницький), ні “образність” (А.І. Ефімов), ні “цілісність номінації” (О.С. Ахманова) та ін., – не може претендувати на роль єдиної диференційної ознаки ФО.

Сьогодні не існує єдиного визначення ФО. Зрозуміло, що дефініція не вичерпує проблему змісту фразеологізму, його суті. Визначати ФО можна по-різному, враховуючи складність і різноструктурність її природи. У цьому сенсі надзвичайно доречно така думка: чим “багатіший” предмет, що визначається (тобто, чим більше різних сторін він представляє), тим більш різними можуть бути визначення, що представляються. І не випадково, що в даний час жодна з численних дефініцій ФО не отримала загального визнання. “Визначення ФО так само складне, як визначення слова” [2, 127].

Втім, слід зазначити, що питання про основні одиниці мови і мовлення, що виділяються в різних аспектах дослідження, ще й досі залишається складною дискусійною проблемою сучасної лінгвістики. Сьогодні не завершений пошук всеосяжних визначень таких одиниць, як слово і пропозиція, лінгвістично наукова обґрунтованість яких, очевидно, повинна полягати не в універсальності, а в придатності їх для вирішення завдань того чи іншого конкретного дослідження. Це положення має відношення і до фразеологізму.

У російському мовознавстві, як відомо, склалися два підходи до об'єму фразеології російської мови, що відрізняється багатством і різноманітністю представлених в ній типів ФО, – “вузький” і “широкий”. “Вузький” підхід залишає за межами фразеології величезну частину стійких поєднань в граматичній формі і словосполучень, і речень, які, втім, вже давно залучені до орбіти досліджень фразеологізмів.

Річ у тім, що разом з ідіомами, цілком злитими, семантично цілісними одиницями, віднесення яких до фразеології ні у кого не викликає сумніву, – в мові існує ціла низка найрізноманітніших стійких словосполучень.

ФО – це завжди утворення з кількох слів. І навряд чи доцільно обмежувати склад

фразеологізму мови лише відтворюваними стійкими словосполученнями непередикативної структури або ж експресивно-образними, семантично неподільними тощо. Немає достатніх підстав не вважати за фразеологізми стійкі утворення комунікативного характеру лише на тій підставі, що ФО нібито є словосполученнями за своєю природою. Семантична еквівалентність – нееквівалентність ФО слову або окремому членові речення також не може бути обмежувальним критерієм, оскільки ФО не має лексичного значення, її значення може лише співвідноситися з останнім.

Представляється переконливішим “широкий” погляд на об'єм фразеології, куди ми включаємо будь-яку значущу одиницю мови, що володіє такими ознаками, як стійкість значення, складу і структури, відтворюваність у мові, семантична цілісність і утворення з кількох слів.

Розглянемо коротко перелічені критерії з погляду їх наукової об'єктивності і теоретичної цінності. **Відтворюваність** – надзвичайно важливий психолінгвістичний чинник, що зв'язує суть ФО з її реальним функціонуванням у мові. Умовою відтворюваності ФО є їх денотативна актуальність, інформативна значущість, структурна економність і естетична цінність. Відтворюваність фразеологізму – це явище особливого типу: на відміну від синтаксично вільних поєднань слів, які відтворюються лише конструктивно, з точністю до лексико-граматичних класів слів, але не до конкретного ряду слів, “в фразеологічних зворотах спостерігається відтворюваність їх в готовому вигляді із закріпленням і суворо фіксованим лексичним складом, структурою і значенням” [8, 28].

Відтворюваність вільних поєднань спостерігається лише у разі відтворюваності немовної ситуації і відноситься до фактів простої повторюваності. Відтворюваність ФО – це наслідок внутрішньомовних семантичних процесів, що приводять нерідко до зміни словесних знаків. Отже, не можна погодитися із запереченням відтворюваності як найважливішої ознаки ФО, що зустрічається у працях деяких дослідників (А.В. Кунін, М.М. Копиленко, Л.Ф. Єршова-Беліцька та ін.).

Складно, на наш погляд, заперечувати відтворюваність як диференціальну ознаку ФО і на тій підставі, що відтворюваність нібито не має ніяких формальних ознак, ніякого структурного прояву. Відтворюваність є головною умовою, що викликає і підтримує стійкість ФО. Між відтворюваністю і стійкістю існують причинно-наслідкові зв'язки. Саме завдяки відтворюваності ФО стає стійкою і як цілісна одиниця передається з покоління в покоління. Тісний зв'язок цих двох

найважливіших ознак ФО дозволяє говорити про формальні, структурно-семантичні показники відтворюваності, які виявляються за допомогою стійкості – нестійкості і фіксованості складу, структури і значення ФО. Таким чином, без урахування ознаки відтворюваності говорити про ФО як про об'єкт фразеології неможливо.

Стіїкість. У розумінні стійкості ми дотримуємося погляду тих дослідників, які підходять до неї як до явища комплексного характеру. Перевага такого підходу полягає в тому, що в основу стійкості закладаються такі семантичні, структурно-граматичні, функціональні її ознаки, як стабільність значення, лексичного складу, структури і місцерозташування компонентів ФО [8, 28 – 29], “морфологічна стійкість”, яка виражається “в наявності компоненту (або компонентів) з нульовою парадигмою або з неповною парадигмою”, і “синтаксична стійкість ФО”, яка виявляється “в стабільному порядку слів ФО”, і “стіїкість вживання” (“ФО є одиницею мови, а не індивідуальним зворотом”). До сукупності ознак стійкості представляється необхідним додати також вибірковість дистрибуції – лексико-семантичне і синтаксичне оточення ФО, яка виявляється особливо чітко у фразеологічних одиниць з обмеженою або одиничною сполучуваністю.

Семантична цілісність. Поняття семантичної цілісності в лінгвістичній літературі не визначене з достатньою чіткістю, вона нерідко отожднюється з семантичною неподільністю (С.А. Іванникова), ідіоматичністю (М.М. Копиленко і З.Д. Попова), еквівалентністю слову, “лексичністю” значення ФО (С.І. Ожегов).

Під семантичною цілісністю ФО ми розуміємо єдність її смислової структури, здатність роздільно оформленою ФО виражати злите складне поняття або думку, обумовлену детермінованим в плані діахронії або синхронії смисловим зв'язком між компонентами. ФО – цілісна в семантичному і структурному відношенні мовна одиниця, що володіє особливим значенням фразеологізму. Функцію позначення тут виконує сукупність компонентів, а не окремих компонент, “семантичні сплави переважають над лексичною окремістю слів” [3, 108 – 109], що становлять елементи, які ніби розчиняються в загальному сенсі ФО і “в смисловому плані фразеологізми виступають як єдине ціле, навіть у тому випадку, коли їх семантика дзеркально відображає значення слів, які їх створюють; порівн. звороти *всерьез и надолго, поджигатели войны, на данном этапе* та ін.” [6, 460]. Семантичною цілісністю, синтетичною або

аналітичною, характеризуються всі різновиди відтворюваних стійких словосполук, від ідіом до прислів'їв і крилатих висловів, що виражають єдине розчленоване поняття або думку.

Поняття семантичної цілісності ширше за поняття семантичної неподільності, ідіоматичності, яке властиве лише ідіоматичним зворотам. Семантичну цілісність не слід прирівнювати до неможливості вивести значення ФО із значення її компонентів, що обумовлені, наприклад, такими основними чинниками, як: 1) метафоричне переосмислення всієї словосполуки або окремого її компоненту, тобто повне або часткове переосмислення ФО: *выносить сор из избы, делать из мухи слона, золотая молодежь* та ін.; 2) семантична редуція, ослаблення конкретного лексичного значення компонентів ФО, коли слово у складі ФО втрачає номінативну значущість, семантика його “гаситься” і помітно редується в семантичній структурі ФО: *сухой паек, черная оспа, как ни в чем не бывало* та ін.; 3) семантична невизначеність компоненту, коли значення компоненту незрозуміло або воно зовсім не співвідноситься з системою відповідного значення слова: *скалится зубы, отколотить номер* та ін.; 4) семантичні аномалії, які у складі ФО сполучують семантично несподівані компоненти, котрі при буквальному розумінні створюють логічну нісенітницю: *кот наплакал, идет как короле седло, без году неделя* та ін.

Наявність семантично автономного компоненту не веде до порушення семантичної цілісності ФО, він лише свідчить про різний ступінь семантичної спаяності компонентів. Таким чином, ступінь семантичної цілісності ФО буває різним: у максимальній формі вона властива фразеологічним зрощенням, в мінімальній – фразеологічним виразам.

Семантична цілісність ФО, як результат семантичної трансформації, семантичного зрушення компонентів (або компоненту), часто призводить до порушення “балансу” між тим, що означає, і тим, що є означуваним, між формою і змістом ФО.

Семантична цілісність – надзвичайно важлива ознака ФО, семантичний чинник грає істотну роль при фразеологізації вільних словосполук, проте не може вважатися за єдину ознаку дефініції ФО, оскільки цілісне значення властиве і оказіональним ФО. Отже, семантична цілісність є диференційною лише серед низки таких не менш важливих ознак, як відтворюваність і стійкість, які, поза сумнівом, сприяють утворенню семантичної єдності ФО. Таким чином, відтворюваність, стійкість і семантична цілісність – взаємопов'язані властивості ФО.

Послання декількох слів. Тут слід розуміти: 1) фонетико-акцентологічну роздільну оформленість – наявність не менше двох фонетичних слів-компонентів, відповідно двох основних наголосів [8, 29]; 2) графічну роздільну оформленість – словникову окремість елементів ФО; 3) граматичну роздільну оформленість – за своєю внутрішньою структурою, внутрішніми синтаксичними зв'язками ФО, в переважній більшості випадків, нічим не відрізняються від вільних словосполучень.

Ця ознака дозволяє відмежовувати ФО від слів з образно-метафоричним значенням, від окремих крилатих слів (*осел, Плюшкин, шляпа, донжуан* тощо) і складних слів, утворених складанням основ або лексико-синтаксичним способом (*хлеб, травушка-муравушка*), включаючи складні слова, утворені лексико-синтаксичним способом від ФО: *сумасшедший* та ін. У російській мові цільнооформлених одиниць фразеологізмів не існує.

Наявність розглянутих ознак дефініції в нерозривній єдності є обов'язковою для ФО, відсутність хоча б однієї з них свідчить про нефразеологічність тієї чи іншої мовної одиниці (складних слів, нестійких образних порівнянь, індивідуально-авторських виразів).

Ряд дослідників до категоріальних ознак відносять метафоричність (або образність), пов'язану з повним або частковим переосмисленням ФО. Проте дана ознака не є всеосяжною, хоча наявність узагальнено-метафоричного значення характеризує широке коло ФО. Образність як критерій застосована лише до тих фразеологічних одиниць, які утворені в результаті метафоризації однозвучних вільних словосполучень, тобто єдності фразеологізмів з прозорою внутрішньою формою. Переносне значення не може існувати без значення, що "проводить" його, і виявляється тільки на тлі конкретного прямого значення "методом аплікації [1, 29] фразеологізму", тобто шляхом накладання ФО на еквівалентні вільні словосполучення. У фразеологічних зрощеннях, що є образними лише етимологічно, "реліктова" метафоричність, що омертвіла, на синхронному зрізі зовсім не відчувається. Крім того, уряді випадків ФО навіть етимологічно не має співвідносних початкових вільних словосполучень (*стрелять глазами, висеть на волоске, семь пятниц на неделе, вкручивать мозги* та ін.).

У розумінні ідіоматичності ми виходимо з традиційного її визначення як неможливості вивести загальне значення ФО із суми значень її складових елементів. Визнання ідіоматичності основною ознакою ФО призвело б до

неправомірного звуження меж фразеології, що більшість сучасних дослідників вважає не виправданим. Під непроникністю розуміємо неможливість вставки слів всередину структури ФО, цією властивістю володіють не всі одиниці фразеологізмів, тому вона зарахована до вторинних, факультативних їх ознак. Наявність серед одиниць фразеологізмів конструкцій і номінативного (*пушечное мясо, морской волк, не из робкого десятка, тряхнуть стариной, стремглав*), і комунікативного характеру (*бабушка надвое сказала, пошла писать губерния, язык до Киева доведет, лед тронулся*) не дозволяє відносити вказані властивості до категоріальних. Синтаксична нерозчленованість є ознакою лише одиниць фразеологізмів з максимально спаяними компонентами, тобто фразеологічних зрощень і єдностей, але вона не властива ФО з аналітично-семантичною структурою – багатьом фразеологічним сполученням і виразам. Не може бути віднесена до загальних ознак і парадигматична збитковість ФО – неповний набір граматичних форм у низці іменних і дієслівних ФО; "ефективність" парадигми, оскільки значна частина ФО володіє здатністю до повної реалізації морфологічної парадигми, напр.: *синий чулок, мамин сынок, красный как рак* та ін. (мають всі відмінкові форми); *подавать надежды, сушить голову, хвататься за соломинку* та ін. (мають всі відмінювані і невідмінювані форми). Деякі дослідники [7, 23] до диференційних принципів відносять "власне оточення", що не витікає з валентних властивостей компонентів ФО, проте і дана властивість характерна не для всіх ФО.

Наукове і об'єктивне визначення комплексу основних, а також другорядних ознак ФО є тією ключовою проблемою, від якої залежить рішення кардинального питання об'єму фразеології. Послідовне застосування розглянутих ознак ФО допомагає встановити "помірний" підхід до об'єму фразеології, уникаючи при цьому як надмірного звуження її меж, так і невизначеного її розширення. Ці властивості, що взяті в сукупності, є, на нашу думку, прийнятно надійними і достатніми для віднесення мовних одиниць до фонду фразеології. Вони і визначають доданки об'єму фразеології, припускають включення до складу фразеологізмів широкої серії константних утворень – від ідіом до крилатих виразів. Межа ФО коливається від двохслівних утворень (при цьому один з компонентів може бути службовим словом) до простого і складного речення (фразеологічні комунікативи). У колі даних утворень ступінь узагальненості і цілісності значення ФО у кожному

**ОБ’ЄКТ ФРАЗЕОЛОГІЇ ТА КРИТЕРІЇ ВИОКРЕМЛЕННЯ
ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ЯК ПРЕДМЕТ РЕФЛЕКСІЇ**

конкретному випадку різний, а в цілому є шкалою від прямого значення всіх компонентів стійкої неоднослівної відтворюваної одиниці до її повного семантичного переосмислення.

Широке розуміння фразеології, яке представлено в працях В.В. Виноградова, В.Л. Архангельського, С.Г. Гавріна, Ю.А. Гвоздарьова, А.Н. Кожина, М.М. Копиленко, А.В. Куніна, А.Г. Назаряна, Л.І. Ройзензона, В.Н. Телія, Н.М. Шанського, І.І. Чернишевої та ін. в російському мовознавстві, більш повно відповідає завданню будь-якого дослідження, головна мета якого – виявити і описати функціонування корпусу ФО в тому або іншому художньому, публіцистичному, науковому та іншому авторському тексті. Ми враховуємо той факт, що фразеологія даних текстів не є однорідною в структурно-семантичному та функціонально-стильовому відношенні.

Для достовірності результатів такого дослідження доцільним є розгляд всього використаного автором фразеологічного корпусу. Такий підхід до фактичного матеріалу відповідає відомому методологічному положенню про те, що необхідно брати не окремі факти, а всю сукупність фактів, що відносяться до даного питання, без єдиного виключення.

Корпус ФО, що використовуються в певному авторському тексті, складається не тільки з узувальної фразеології, але й з індивідуально-авторських утворень, застарілих ФО, формул мовного етикету, які не розглядаються на рівні мови, проте відображають специфіку власне авторського ідіолекту, комплексне вивчення якого можливе лише за умови використання “широкого” розуміння фразеології. Більш того, виявлення і вивчення тих авторських ФО письменника, які реалізували свої потенційні можливості і стали узувальними фразеологізмами, дозволяє говорити про відкритість фразеологічної системи. Динаміка розвитку мови веде до того, що відбувається безперервне збагачення фразеологічної системи за рахунок нових елементів, з одного боку, а з іншого – архаїзація і вихід із сучасної системи мови багатьох стійких виразів ефемеридного характеру тощо.

Фразеологія в “широкому” сенсі слова охоплює велике коло проблем, вирішення яких є набагато

складнішим, ніж вирішення проблем, пов’язаних з вивченням фразеології у “вузькому” сенсі слова, тобто ідіоматики. Останній підхід обмежує дослідника, від нього вислизає багато важливих питань, пов’язаних з природою ФО, законами її розвитку.

Вивчення оказіональних ФО різних типів має велике значення для з’ясування процесів, що протікають у сфері фразеології. Постійне розширення фразеологічного запасу мови припускає виявлення регулярних процесів створення мовних одиниць. І чим більше різноманітних ФО буде залучено до сфери дослідження, тим повніше і глибше буде наше розуміння суті даного явища.

Будь-яка ФО якнайповніше і найвиразніше розкривається в реальному мовленні. Фразеологізми як особливі знаки номінації, реалізуючи свої системні властивості, вступають у корелятивні відношення з іншими номінативними утвореннями – зі словами або словосполученнями, а в особливих випадках і з реченням, надфразовою єдністю та цілим текстом [5, 126], набуваючи додаткових конотативних властивостей, наповнюючись новою семантикою, збагачуючи зв’язки в результаті оновлення звичних контекстів для кожної конкретної ФО.

Складність логічного змісту ФО полягає в різноманітній системі ознак, основних і факультативних, які тісно взаємопов’язані і виявляються в різноструктурних утвореннях, що входять до складу фразеологічного рівня. Наявність багатьох типів ФО в межах фразеології об’єктивно приводить до думки про необхідність їхнього детального вивчення. Структурне, граматичне і семантичне різноманіття ФО обумовлює необхідність внутрішньої диференціації матеріалу.

Висновки. “Широке” розуміння об’єму фразеології дає можливість представити типологічно різні, різноструктурні та різнофункціональні ФО у вигляді таких складових фразеологічної системи російської мови:

Ця класифікація дозволяє говорити про специфічні різновиди ФО, які є основою кожного з трьох розділів фразеології.

Фразеологія	Ідіоматика	Ідіома	I	Одиниця фразеологізму (ФО)
	Фразеоматика	Фразема	II	
	Пареміологія	Паремія / Паремійная одиниця	III	

**ПОЕЗІЇ С. ЄСЕНИНА В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ Б. ЧІПА:
ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ СЕМАНТИКИ КОЛЬОРОПОЗНАЧЕНЬ**

1. Жуков В.П. О семантической целостности фразеологизма // Вопросы семантики фразеологических единиц: На материале русского языка: Тез. докл. и сообщ. Ч. 1. / Под ред. В.П. Жукова. – Новгород: НГПИ, 1971. – С. 28 – 34.
2. Кузнецова А.И. Понятие семантической системы языка и методы ее исследования. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1963. – 59 с.
3. Кунин А.В. Английская фразеология. – М.: Б. и., 1990. – 276 с.
4. Мокиенко В.М. Славянская фразеология. – М.: Высш. шк., 1980. – 207 с.
5. Никонова В.Г. Системные свойства фразеологических единиц и их роль в создании интеграции диалогического текста: (на материале трагедий Шекспира) // Сб. науч. тр. / Моск. гос. пед. ин-т иностр. яз. – М.: МГПИИЯ, 1986. – Вып. 262. – С. 125 – 134.
6. Общее языкознание: Внутренняя структура языка / Под ред. Б.А. Серебrenникова. – М.: Наука, 1972. – 568 с.
7. Тагеев М.Т. Глагольная фразеология современного русского языка. – Баку: Маариф, 1966. – 251 с.
8. Шанский Н.М. Фразеология современного русского языка. – М.: Высш. шк., 1985. – 160 с.

Стаття надійшла до редакції 01.03.2013

УДК 821.161.1 – 1.03(=161.2).09

Світлана Григорук, кандидат філологічних наук, доцент кафедри російської філології
Львівського національного університету імені Івана Франка

**ПОЕЗІЇ С. ЄСЕНИНА В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ Б. ЧІПА:
ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ СЕМАНТИКИ КОЛЬОРОПОЗНАЧЕНЬ**

У статті розглянуто особливості відтворення поезій С. Єсеніна в українських перекладах Б. Чіпа. Проаналізовано контекстуальні заміни, лексико-семантичні та граматичні трансформації, до яких вдається перекладач при відтворенні мовних засобів на позначення кольору. Встановлено їх відповідність мікро- та макроконтекстам оригінальних творів поета. Просліджено залежність вибору міжмовних відповідників від їх функцій у системі художнього цілого.

Ключові слова: кольоропозначення, оригінал, поетичний переклад, поетична картина світу, контекст, перекладний відповідник, трансформація.

Літ. 10.

Светлана Григорук, кандидат филологических наук, доцент кафедры русской филологии
Львовского национального университета имени Ивана Франко

**СТИХОТВОРЕНИЯ С.ЕСЕНИНА В УКРАИНСКИХ ПЕРЕВОДАХ Б. ЧИПА:
ОСОБЕННОСТИ ВОСПРОИЗВЕДЕНИЯ СЕМАНТИКИ ЦВЕТООБОЗНАЧЕНИЙ**

В статье рассмотрены особенности воспроизведения стихотворений С. Есенина в украинских переводах Б. Чипа. Проанализированы контекстуальные замены, лексико-семантические и грамматические трансформации, к которым прибегает переводчик при воссоздании языковых средств, обозначающих цвет. Установлено их соответствие микро- и макроконтекстам оригинальных произведений поэта. Прослежена зависимость выбора межъязыковых соответствий от их функций в системе художественного целого.

Ключевые слова: цветообозначение, оригинал, поэтический перевод, поэтическая картина мира, контекст, переводное соответствие, трансформация.

**Svitlana Hryhoruk, Ph.D. (Philology) Docent of Russian Philology Department
Lviv National University by I. Franko**

**POEMS BY S. ESENIN IN UKRAINIAN TRANSLATIONS BY B. CHIP:
PECULIARITIES OF REPRODUCING SEMANTICS OF COLOUR TERMS**

The article focuses on the peculiarities of reproducing of the poems by S. Eсенин in Ukrainian translations by B. Chip. Contextual substitutions, lexical-semantic and grammatical transformations used by the translator to reproduce the language means denominating color are analyzed. Their correspondence to micro- and macrocontexts of the original works of the poet is established. The dependence of choice of the interlanguage correspondents on their functions in the system of art unity is traced.

Keywords: colour term, original, poetic translation, poetic picture of the world, context, translated correspondent, transformation.

Постановка проблеми. Поезії С. Єсеніна належать до тих творів російських класиків, що викликають постійне зацікавлення в українського читача, до їх відтворення

звертаються різні перекладачі. Одними з кращих українськомовних інтерпретацій віршів російського автора є переклади Бориса Чіпа.

Особливості перекладацької манери